

Nr 200.

Ankom till riksdagens kansli den 8 juni 1917 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändrade bestämmelser för trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösunds export av malm från Grängesbergs malmfält ävensom i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I en till riksdagen den 12 maj 1917 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 362, har Kungl. Maj:t under återopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t medgiva sådan ändring i bestämmelserna i 1907 års kontrakt mellan svenska staten, å ena sidan, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, att trafikaktiebolaget berättigas att intill utgången av år 1918, utöver vad bolaget enligt berörda kontrakt äger exportera, ytterligare exportera en kvantitet av intill femhundrafemtio-tusen (550,000) ton malm från Grängesbergs malmfält, mot det att exporten under åren 1919—1932 inskränkes, så att den icke överstiger fyrahundratjugufemtusen (425,000) ton årligen.

Beträffande utredningen i ärendet tillåter sig utskottet hänvisa till den vid propositionen fogade utredningen.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft tvenne motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *C. I. Asplund*, nr 157, och den andra inom andra kammaren av herr *O. V. Stenudd m. fl.*, nr 490, i vilka motioner hemställts, att riksdagen ville i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 362 bemyndiga Kungl. Maj:t medgiva

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 6 saml. 87 häft. (Nr 200.)

sådan ändring av bestämmelserna i 1907 års kontrakt mellan svenska staten, å ena sidan, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, att trafikaktiebolaget berättigades att intill utgången av år 1918 utöver vad bolaget enligt berörda kontrakt äger exportera, ytterligare exportera en kvantitet av intill femhundrafemtio tusen ton malm från Grängesbergs malmfält, varav 350,000 ton böra avräknas på den till 1932 års slut kontrakterade sammanlagda brytningen på sätt Kungl. Maj:t bestämmer, samt med villkor, att nämnda bolag medgiva upphävandet av det i sagda kontrakt av år 1907 samt i det år 1908 mellan staten och samma bolag med anledning av statens inköp av Svappavaara m. fl. malmfält upprättade kontraktet, stadgade förbudet för staten att före 1932, eventuellt 1937 års utgång bryta eller låta bryta järnmalm annat än för järn- eller ståltillverkning inom Sverige.

I fråga om de skäl motionärerna anfört till stöd för sin framställning får utskottet hänvisa till motionerna.

*Utskottets
yttrande.*

Fullgiltiga skäl synas utskottet tala för den ifrågasatta ökningen av malmexporten från Grängesbergs malmfält. Ej heller motionärerna hava haft något att erinra mot densamma. Att emellertid vid medgivandet av exportökningen knyta de villkor, motionärerna föreslagit, har syns utskottet vara att äventyra frågans fall, något vartill utskottet icke velat medverka. Det av motionärerna framförda spörsmålet lærer för övrigt icke kunna undgå att bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning vid behandling av den utav riksdagen i annat sammanhang gjorda framställningen om utredning rörande möjligheten av att på grundvalen av inhemska råämnen och naturtillgångar utveckla och uppehålla en för landets behov tillräcklig konstgödselindustri.

Under sådana förhållanden har utskottet icke funnit sig böra tillstyrka det i motionerna framställda förslaget. Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å de av herrar Asplund och Stenudd m. fl. i ämnet väckta motionerna må bemyndiga Kungl. Maj:t medgiva sådan ändring i bestämmelserna i 1907 års kontrakt mellan svenska staten, å ena sidan, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, att trafikaktiebolaget berättigas att intill utgången av

år 1918, utöver vad bolaget enligt berörda kontrakt äger exportera, ytterligare exportera en kvantitet av intill femhundrafemtiotusen (550,000) ton malm från Grängesbergs malmfält, mot det att exporten under åren 1919—1932 inskränkes, så att den icke överstiger fyrahundratjufemtusentusen (425,000) ton årligen.

Stockholm den 8 juni 1917.

• På statsutskottets vägnar:

AXEL EKMAN.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, H. F. Lamm, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, C. G. Ekman, O. Bergqvist, I. E. G. Svensson, A. Pers, J. L. Widell, greve N. F. Posse, K. A. Malmborg* och *C. I. Asplund* samt

från andra kammaren: herrar *A. Ekman, K. V. Rydén* i Malmö, *C. Persson* i Stallerhult, *G. Odqvist, E. A. Nilson* i Örebro, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *J. Ström, A. R. Lundblad, C. R. Jansson* i Falun, *A. V. Sävström, S. E. J. Lübeck* och *K. A. Tengdahl*.

Reservation:

av herr *C. I. Asplund* som ansett, att utskottets utlåtande och förslag bort hava följande lydelse:

»Mot den ifrågasatta ökningen av malmexporten från Grängesbergs malmfält torde i och för sig intet vara att erinra. De önskemål som framhållits uti de i ämnet väckta motionerna, att råämnen från statens fyndigheter i Norrbotten, varav industrin är i starkt behov, måtte snarast möjligt kunna erhållas, hava emellertid synts utskottet synnerligen behjärtansvärda. De överensstamma också med av innevarande riksdag redan gjorda uttalanden beträffande tillgodoseendet av såväl fosfatindustrins som järntillverkningens behov av råvaror under nuvarande kritiska importförhållanden. Utskottet kan icke heller underlåta att framhålla betydelsen av det välbehövliga tillskott till statsverkets inkomster, som skulle erhållas genom ett rationellt utnyttjande redan under den

närmaste tiden av statens fyndigheter i Luossavaara. För ett sådant utnyttjande synes emellertid en nödvändig förutsättning ligga däri, att staten, som vid uppgörelserna 1907 och 1908, då ifrågavarande malmfält kommit i statens händer, förbundit sig att intill år 1933, eventuellt år 1938 icke ur desamma bryta eller låta bryta malm annat än för järn- eller ståltillverkning i Sverige, erhåller fri exporträtt för de malmkvaliteter, som ej kunna vinna avsättning för inhemsk förädling. Då således det med överlåtelsen av ifrågavarande malmfält avsedda syfte icke torde kunna vinnas på annat sätt, och utskottet icke kunnat finna att en rättelse av detta vid uppgörelserna 1907 och 1908 icke förutsedda missförhållande kan på något sätt bliva till ekonomisk skada för de kontrakterande bolagen, så anser sig utskottet böra förorda, att staten vid den föreslagna uppgörelsen med bolagen förbehåller sig denna exporträtt.

Utskottet har icke förbisett, att Kungl. Maj:t beträffande de 200,000 ton av den ifrågasatta exportökningen vid Grängesberg, som föreslagits att beviljas utan avräkning på kommande års export, antytt, att särskilda, i propositionen ej närmare angivna villkor komma att av Kungl. Maj:t fastställas. Men även om det skulle befinnas mindre lämpligt, att några villkor därutöver från riksdagens sida uppställas beträffande denna del av avtalet, som dock nära berör de intressen för den svenska järnhanteringen, som man vid avtalen 1907 och 1908 särskilt velat tillgodose, synes dock avtalsförslagets återstående bestämmelse om ökad export av 350,000 ton under år 1917 och 1918 i förskott på kommande års export, kunna jämföras med den rätt, som staten här skulle förbehålla sig och som även endast innebär ett förskott på den oinskränkta exporträtt staten efter 1932, respektive 1937 erhåller från sina malmfält. Denna överensstämmelse blir ytterligare ökad, om den föreslagna avräkningen å bolagets exporträtt uppskjutes till motsvarande tid och statens exporträtt begränsas till samma belopp, som nu ifrågasatts för bolaget. Vad slutligen beträffar det för exporten av de 350,000 ton anförda skälet, att man därigenom skulle kunna undvika en minskning från 1918 års början av arbetarestammen i Grängesberg, så förefinnes ett motsvarande skäl, minst lika kraftigt, för igångsättande av brytning i Luossavaara, varigenom Kiruna stora gruvsamhälle skulle i någon mån tillgodoses för den ännu större minskning i arbetarstammen, som där ägt rum. Det synes utskottet, att såväl staten som de respektive gruvbolagen böra vara i lika mån intresserade av *båda* gruvsamhällenas bestånd.

Utskottet får sålunda hemställa,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och de av herr Asplund samt av herr Stenudd m. fl. väckta motioner bemyndiga Kungl. Maj:t medgiva sådan ändring i bestämmelserna i 1907 års kontrakt mellan svenska staten, å ena sidan, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag, aktiebolaget Gellivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, att trafikaktiebolaget berättigas att intill utgången av år 1918, utöver vad bolaget enligt berörda kontrakt äger exportera, ytterligare exportera en kvantitet av intill femhundrafemtiotusen (550,000) ton malm från Grängesbergs malmfält, varav trehundrafemtiotusen (350,000) ton böra, på sätt Kungl. Maj:t kan finna skäligen bestämma, avräknas på den för kommande år genom förut gällande avtal bestämda brytningen, mot det att nämnda bolag medgiva staten rätt att utan hinder av det i sagda kontrakt av år 1907 stadgade förbudet för staten att före 1932, eventuellt 1937 års utgång bryta eller låta bryta järnmalm annat än för järn- eller ståltillverkning i Sverige, exportera intill 350,000 ton av den malm, som kan komma att under 1917 och följande år brytas i Luossavaara, men ej kan vinna avsättning till svenska järnverk.»

samt av herrar *E. A. Nilson* i Örebro, *J. Ström*, *A. V. Sävström* och *K. A. Tengdahl*.